

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

IVRIS CANONICI|| SEV PONTIFICII|| PARTITIONES,||

Grégoire, Pierre

[Frankfurt], 1595

VD16 G 2996

11 De crimine falsi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63677](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63677)

bet, ut arbitratur glossa, ad ca. 1. de dolo, & A
contuma. & ibi Panorm.

- aa Si nouerint eccles. c. 2. de privilegiis, cap.
non minus, cap. aduersus, de immunitate
ecclesiarum, cap. cum sit generale, de foro
competent.

DE CRIMINE FALSI.

a TITVLVS XI.

- a De hoc tractatur, lib. 5. decretalium, titul. 20. de
crimine falsi in extrauag. Ioan. 22. de crimine
falsi tit. 10. v. in memoriam, 19. dist. can. si episco-
pus, 50. distinct. & alibi in decreto Gratiani. &
in P. ad leg. Corneliam, de falsis, libr. 48 tit. 9. &
lib. 9. C. tit. 22. tit. si mentor falsum modum du-
xerit, lib. 11. P. tit. 6. tit. si tutor vel curator, falsis
allegationibus excusatus sit, libr. 5. C. titul. 63. de
falsa causa adiecta legato, vel fideicommissio, lib.
6. C. tit. 44. & si ex falsis instrumentis vel testi-
monis iudicatum erit, libr. 7. C. titul. 57. de falsa
moneta, libr. 9. C. tit. 24. in nouella Imperatoris
Leonis, 76. de pena falsum dicentium testimo-
nium sacerdotum, & nouella 77. de falsariorum
pena, lib. 60. Ecloga Basilicorum, tit. 43. 42. 44.
& in nostro syntag. iuris, lib. 36. c. 1. & seqq.

CAPVT I.

Quid falsum.

Nihil aliud est falsum & falsitas, a quam
veritatis immutatio, b quæ quando
cum dolo fit, crimen habet.

SCHOLIA.

- a Falsum dicitur inane mendax, sine vero, D
suppositum, §. 1. nouell. 7. de instrumento,
cautela & fide, neque falsum in totum vi-
detur, quod veritatis primordio ordina-
tur. l. cum filius, 76. §. haeres meus, de le-
gat. 2.
b neque sine dolo malo quispiã videtur fal-
sum committere, l. impuberem, 22. ad le-
gem Corneliam, de fals. l. nec exemplum,
20. C. eod. tit. Et excusatur errore facti, l. E
pen. C. eo. tit. Ducitur enim nomen falsi a
verbo fallo, quod idem est, quod decipio
maxime quando deceptio procedit ex di-
cto, cum vnum dicimus & aliud contra-
rium agimus, falloque a fando secundum
Varronem, cum enim re decipiunt impro-

prie falli dicimur, verum & pro viroque
modo nomen vsurpatur.

CAPVT II.

- 1 Quotplex & in quibus falsum, in verbo.
- 2 Scripto.
- 3 Re.

Falsum ratione eius de quo, † & in quo
fit, distinguetur, quod aut est in verbo,
aut in scripto, aut in re, falsitas verbi, pro-
prie falsum punibile, & mendacium cum
animo decipiendi, vt dicimus in falsiste-
sibus. a

In scriptura falsum committitur, † cum
rasis literis aliud in locum eius, quod ante
scriptum erat, scribatur, b si chiographum
alienum quis imitetur, c vel si alius modis
scripturæ formam vel stylum immutet, d si
mutetur quod scriptum est in fraudem al-
terius, e si absentium tãquam presentium
nomina scribantur. f Præsumitur & fal-
sum rescriptum summi pontificis, propter
eius falsam grammaticam g

In re committitur falsum veluti in mo-
neta, si nûmos quis radat, tingat, aut quip-
piam prohibitum eis misceat, vel legiti-
mo pondere defraudet, h si is qui privile-
gium nõ habet, suo vel alieno nomine fa-
bricet, vel veros imitetur, i si falsum no-
men quis in alterius præiudiciũ vsurpet, k
vel statum aut conditione quam non ha-
bet. l. Si supponatur partus, m si quis sigil-
lum nomine capituli furtiue surripuit. n
Dicimus & plura alia non proprie falsum
quidem habere, sed ad falsi pœnam acce-
dere, o vt aperire sigillatas literas alterius,
& potissimum rescripta ob signata princi-
pum, pitem de manu alia, quam bullatoris
vel Papæ, bullas accipere, q vt & si quis
nomine alterius sine eius mandato, maxi-
me in præiudiciũ eius rescriptum a sum-
mo pontifice impetrauerit, falsi pœnam
incurrit. r

SCHOLIA.

- a Non aliter, ca. beatus, 22. q. 2. & ibi men-
daciũ

- A** daciū dicitur, falsa vocis significatio cum voluntate fallendi.
- B** ut in c. olim, 25. de rescript. ea licet, §. 6. de crim. falsi. si in loco suspecto sit, non aliter. c. ex consequentia, 9. eod. cap. cum olim, de privileg. capit. inter dilectos, de fide instrument. c. cum venerabilis, de relig. do.
- C** l. quid sit falsum, 23. ad leg. Cornel. de fals. Pandect.
- D** ut docetur de decem modis falsandi literas seu bullas papales, in cap. licet ad regimen, §. de crimin. falsi. ubi in filo bulle, in scriptura, in forma plicandi, in plumbo falsitatis modi docentur, atque in c. quam graui, 6. eod. tit. et docetur, quo modo bulle dicuntur falsa ex stylo, ut si episcopus a Papa vocetur filius, aut inferior frater, si vni scribatur in plurali.
- E** ut si ex collusionē debitoris in fraudem aliorum vni posteriori obligationis & hypotheca dies proferatur, l. si a debitore, 28. ad leg. Cornel. de fals. P. l. si creditor, 15. C. eod. tit.
- F** c. quanto, §. de his que sunt a maior. parte capuli libr. 3. tit. 10. c. ius literis, 33. de testib. lib. 5. tit. 2.
- G** c. ad quid veniam, de rescript.
- H** In l. quicumque, 8. & leg. seq. & l. qui falsam, 19. ad l. Cornel. de fals. P. ca. quanto, 17. de iur. iur. an.
- I** In extranag. Ioannis, 22. vnica, de crimin. falsi. tit. 10. ubi & modi ponuntur, quibus incidere quis possit in crimen falsa moneta, veluti primo loco, si quis non habens privilegium fabricandi, nihilominus fabricauerit, nā soli principi vel ad hoc privilegiato ius solum hoc competit. l. 1. qua sint regalia in feud. l. 1. de falsa moneta. C. facit, l. 2. §. cum ararium, eod. tit. Princeps enim solus prescribit publica auctoritate, materia moneta & forma qualitatem & quantitatem. l. 1. de contrah. emtio. P. Quare alius non habet hanc publicam potestatem, qui usurpauerit cudendi moneta potestatem, falsarius est, sibi attribuens falso auctoritatem hanc publicam, l. falsi
- A** nominis, & l. qui nomine, de fals. P. & ita ut falsarius punitur in l. lege Cornelia, & l. quicumque, ad leg. Cornel. de fals. l. 1. de fals. moneta, etiam si materia, & pondus eius monete sint similia publice excusse. Secundo dicitur falsa moneta & falsarius eius, qui miscet aliam quam destinata materiam nummo quem cudit. ut in d. l. qui minus, & l. lege Cornelia, ad l. Cornel. de fals. P. Tertio, qui materia moneta deprauant tingendo, radendo, falsarii dicuntur & pondus diminuendo. d. l. qui nummos, & c. quanto, de iur. iur. Quarto, qui imitatur in sua moneta signū & speciem monete alterius, falsarius etiam est, d. extranag. vnic. versic. quam plures, de crimine falsi in extra. lo. 2. Quinto & falsarii, qui ex professo expendant falsam monetam. d. extr. vii.
- K** l. falsi nominis, 12. ad leg. Cornel. de fals. P. & tit. de mutatio. nominis. C.
- L** Est enim infamis, ut & l. Visellia, libertus, qui se ingenuū dixisset. l. vii. ad l. Visellia. lib. 9. C. tit. 21.
- M** Et hec suppositi partis accusatio, nulla temporis prescriptione excluditur. l. qui falsam, 19. §. 1. ad leg. Cornel. de fals. P. l. cum suppositi, 10. C. eod. tit.
- N** tam literis, 23. de testib.
- O** Sed ex l. apponitur pena falso, & quasi falso, l. 1. §. si. ad l. Corn. de fals. quia & pena falsi mulctatur. Vi si iudex constitutiones principis neglexerit. l. 8. §. sed si iudex, ad l. Corn. de fals. P. Si quis furetur vel celauerit testamentū, l. qui testamentū, 2. eo. tit. P. l. 14. C. eod. Si qui in rationibus, tabulis, literis publicis, aliave charta siue consignatione falsum fecerint, vel si quid ut verum non appareat, celauerint surripuerint, subiecerint, resignauerint, nā & hos pena falsi affici non dubitatur. l. instrumentorum, 16. §. fin. ad leg. Corn. de fals. Vide qua nos diximus de mutatione nominis prohibita vel permissa, li. 36. syntag. c. 4. Tenetur & quasi ex falso, qui ante rationes tutela vel curatele administrat e redditas, cū fisco cō-

traxerit, l. 1. §. ex illa quoque. ad leg. Cornel. de fals. Pan. Quemadmodum & qui rem eandem duobus in solidum diversis contractibus vendidit, aut iudicem corrumpit. l. qui duobus, 21. eod. tit. P. Sunt & alii his similes casus notati ad ca. in memoriam, ad verb. fallam, 19. dist. qui referuntur ad falsum.

P ut in e. cum olim, in 2. sic incipiente, 33. de offic. delegat. lib. 1. tit. 29. Sic in aliis priuatorum literis, si exreferatione sigilli, & apertione quidpiam mali suboriri possit. Et si instrumenta deposita ostendantur aduersario deponētis, qui id fecerint, falsi pœna puniendi. l. 1. §. is qui, ad leg. Corne. de fals. P. Item & qui aperuerit vini testamentum. l. 1. §. is qui aperuerit, eod. P. Putant tamen aliqui nunc in priuatorum literis referuatis, non esse imponendam pœnam falsi, exceptis testamentis, attamen peccare mortaliter, qui priuatorum etiam referuauerit, ut refert Angelus Clauasius, in summa, ad verbum, falsarius, nu. 2. nisi litera haberentur pro derelicto.

q ca. dura, 4. & ca. licet, 10. §. eos etiam, de crimin. fals.

r c. nonnulli, de rescriptis.

C A P V T. III.

Quis non teneatur vel teneatur de falso.

L Ege Cornelia de falsis impubes non tenetur, a neque qui errat, falsum committit, b non accusat de falso seruus dominum, nisi de tabulis suæ libertatis suppressis agat. c Non filius matrem criminaliter, ciuilititer tamen, contra. d Nec accusant de hoc crimine alias, mulieres. e Morte etiam falsarii accusatio criminalis in persona eius extinguitur, nō autem in persona sociorum superstitum. f

S C H O L I A.

a l. impuberem, ad l. Cornel. de fals. Pandect. ubi ratio quod non videatur dolo facere,

ideo & lenius emendatur. l. 1. §. impuberem, de falsa moneta. C.

b l. nec exemplum, 20. ad l. Cornel. de fals.

c l. nullo modo, 7. eod. tit. P.

d l. falsi quidem, 9. C. eod. tit.

e l. etsi ad te, 19. eod. C. nisi suam aut suorum prosequantur iniuriam, l. 1. §. 10. ad senatuscon. Turpill. P.

f l. 3. si reus vel accusator mortuus fuerit. C. lib. 9. tit. 6. l. 20. de accusa. P.

C A P V T. IIII.

De modo procedendi contra falsarios.

P Roceditur cōtra falsarios acerrima indagatio, a vel criminaliter vel ciuilititer. b Accedere autem debet diligens consideratio negotii, num tale sit quod possit fieri, facile etiam sine falso, ut in eo ita falsum non præsumatur commissum. c De supposito partu tantum accusant parentes, aut ii, ad quos ea res pertineat, non quilibet de populo. d De falso porro quaestio, in petitione proprietatis prior terit. e Quod si agatur de moranda solutione ex instrumento, quod falsum dicitur, interim remanente exceptione probanda, statuenda erit solutio iuxta illud. f Sicut si agatur de possessione falsi, quaestio eā non impedit interim. g

S C H O L I A.

a l. ubi falsum, 12. ad leg. Cornel. de fals. C. & in eos etiam proceditur per quaestionem seu tormentum, ut in leg. si quis decurio, 21. eod. C.

b l. si docueris, 9. & l. 11. & l. de fide, 16. l. damus licentiam, 23. C. eo. ad legem Cornel. de fals. ubique tamen probatio exigitur. l. si. C. eod.

c Sicuti nemo præsumitur falsitatem deprehensam fecisse in literis iustitia simplicibus, qua facile aliter sine falsitate potuisset a summo pontifice impetrari & obtineri, c. accedens. 8. de crimin. fal. ut nec in modico præsumitur quis dolo agere. l. si oleum, §. fin

- §. fin. & l. si quem, de dolo, & presumitur A
quilibet bonus, nisi de contrario doceatur.
capit. fin. de presumt. l. merito. pro socio.
Pandect.
- d l. lege Cornelia, 30. §. 1. ad leg. Cornel. de
fals. P.
- e l. diuus, §. 1. de petito. hered. P.
- f l. 2. ad leg. Cornel. de fals. C.
- g l. 1. de edict. diui Adrian. tollen. libr. 6. C.
iii. 33.

CAPVT V.

- 1 De pœna falsi in delicto seu verbo com-
missi in mendacio.
- 2 In falso testimonio.

Mendacium ¶ aliquando etiam in hoc
seculo inuenitur a Deo in exemplum
aliorum punitum. *a* Mendax etiam impe-
tratis priuatur. *b* Neque simplici verbo
aut artificioso mendacio decipere quem-
quam oportet, quia quacunque arte quis
mentiatur, os quod mentitur, occidit a-
nimam. *c*

Falsi testes hoc ¶ iure ecclesiastica cõ-
munionem submouedi, nisi crimina admis-
sa conueniente satisfactione diluerint, *d*
remouentur & a testimonio, & infamia *f*
affecti, aliique pœnis clericis, vt laici. *g* Si
etiam episcopus presbyter aut diaconus
falsum testimonium dixerit, officii hono-
re depositus, in carcerem detrudi debet, *D*
quandiu vixerit, & laicam tantum cõmu-
nionem accipere. *h* Sed & quod ex causa
falsi conuicti vel probati securum est, sine
effectu est, *i* & ex ea datum repeti potest
etiam ab hæredibus. *k*

SCHOLIA.

- a* vt in Anania & Saphira. Acto. ca. 4. ca.
dilectissimus, 12. q. 1.
- b* ca. decenti, 25. q. 2. c. 2. super literis, de
rescript. l. et si legib. §. si contra ius vel vii.
pub. C. l. vniuersa. C. de precib. imperator.
offeren.
- c* ca. 13. nec artificioso, 22. quest. 2. & dis-
putatur in illa tota qu. 2. non liceret vñlo

modo mentiri, maxime ad decipiendum
vellendum alium.

d ca. 20. itaque consuimus, 24. q. 3. ex conci-
lio Agathensi, c. 37.

e c. 2. si quis conuictus, 22. q. 1.

f dict. cap. si quis conuictus, 2. questio. 5. ca.
omnis, 5. q. 6.

g falsi testes pro modo negotii, in quo falsum
dixerunt testimonium, puniuntur, vt si in
criminali, in quo vltimi supplicii pœna
deberetur accusato, eandem ipsi sentiant.
ex nou. Leonis 77. de pœna falsariorum, si
dolo, si autem ad sui defensionem falsum
dicerent testimonium, deportatione publi-
cationeque honorum, aut pœna triremium
damnandi. In pecuniariis vero falsum de-
ponentes plerunque aut lingua detrunca-
tionem seu abscissionem patiuntur, aut ver-
bera seu fustigationem, vide Iulium Cla-
rum, libr. 5. sententiarum iuris, §. falsum.
num. 4. iunge Modestinum in l. eos qui
diuersa, 27. ad legem Corneliam. de fals. P.
dum docet, testes de falso accusari posse. si
diuersa inter se testimonia prabuerint, si
contra signum suum falsum prabuerint
testimonium, si diuersis diuersa dederint
testimonia. Contra varios quippe testes,
presumitur de falsitate, l. 2. & l. 16. de te-
stibus. P.

h Concilio Agathensi. can. 50. in c. si episco-
pus, 7. 50. distin. Instin. in nouell. 123. ca.
20. §. Reuerendissimis, de sanctissi. Episco.
& in authen. episcopi seu diaconi. de episc.
& cle. C. vbi, Presbyteri, inquit, seu dia-
coni, si falsum testimonium dixisse con-
uincantur, si quidem in causa pecunia-
ria dütaxat, per tres annos separati mo-
nasteriis pro tormentis tradantur, sed si
in criminali, clericatus honore nudati,
legitimis pœnis afficiendi sunt. Cateri
clerici communi iure ab officio ecclesiasti-
co repulsi, sine delicto cause verberibus
coarceantur, nec etiam hodie accusatio
falsi semper capitalis est, sed si in capitali
crimine fiat, vt docet Leo nouell. 77. in qua
emendatur. l. vbi falsi, circa finem, 22. ad

1. *Corn. de fals. C. § 1. 3. §. fin. eo. tit. P. qua* capitale faciunt, iunge distinctionem constitutionis nouella 76. Leonis Caesaris de poena falsum dicentium testimonium sacerdotum, ubi ob falsum testimonium in quacunque causa vel civili vel criminali, si iuratum fuerit ob perjurium persona ecclesiastica seu presbyter, priuatur sua dignitate, iuxta canonem Apostolorum, 24. non etiam ob nudum falsum, pro quo relegatur in monasterium per triennium. *Qua* omnia intelligenda sunt primum, quando persona ecclesiastica fuit de hoc crimine falsi testimonii principaliter accusata, & conuicta, non autem si tanquam per exceptionem obiciatur ei falsum, nam tunc sufficit si reniciatur a fide testimonii. Dehinc 2. intellige falsum testem ecclesiasticam personam, coram iudice seculari non esse damnandam, sed coram suo iudice, utrumque explicat Bernardinus Diaz in practica criminali canonum, c. 87. per ea qua Ioan. Andreas tradit ad c. verum, de foro comp. & in c. at si clerici, de iud. falsum testimonium iure diuino quoque prohibitum & puniuntur, Exod. 20. Deut. 5. vers. 19. & c. 17. vers. 11. & D. Matth. c. 19. vers. 8. ad Roma. 13. vers. 9. Et proferentem mendacia, testem fallacem odit Deus, prouerb. 6. vers. 19 & c. 19. vers. 5. testis fallax non erit impunitus. *Falsidicus testis tres ledit, Deum iudicem, & reum. c. 1. de crim. fals.*
l. qui veluti 13. C. l. sicut falsi 17. l. ex initio. C. ad leg. Cornel. de fals. l. pen. C. de his qui pro non scrip. habent. lib. 9. tit. 23.
l. 4. l. cum falsi, 12. l. si quis patris, 26. ad leg. Cornel. de fals. P.

CAP. VI.

De falsi in scripto commisi poena.

Episcopus, presbyter aut diaconus, qui chartam falsauerit, ab officii honore depositus, in perpetuum in monasterium detrudi debet, & ibi tantum communionem laicam percipere. *a* Clericis fallantibus sigillum principis, ordinibus suis de-

gradatis, debet character aliquis imprimi, quo inter alios dignoscantur, & a prouincia expelli. *b* Falsarii vero literarum Papae, qui per se vel per alios vitium falsitatis exercuerint, cum fautoribus & defensoribus suis, anathematis vinculo sunt innodati, & qui per se falsitatis vitium exercuerint, omnibus officiis & beneficiis ecclesiasticis declarantur priuati, & si clerici sunt, postquam ab ecclesiastico iudice fuerint exactorati seu degradati, debent potestati seculari tradi, iuxta constitutiones legitimas puniendi, per quas & laici, qui fuerint legitime conuicti, puniuntur. *c* Legis seu legitimae poenae falsi vel quasi falsi sunt, deportatio, & honorum publicatio, aliquando, ut in seruis, vltimum supplicium, si magnitudo negotii exigat. *d* Qui vero suo nomine, summi pontificis, e falsis vtuntur literis, si clerici fuerint, officiis & beneficiis ecclesiasticis spoliari debent, si laici, tandem debent remanere excommunicationi subiecti, donec satisfecerint competenter, & ita tamen, ut in istis & in illis malitia grauius quam ignorantia puniatur. *b* Quod & de his, qui fallas literas impetrant, statutum est seruari. *e* Qui & aliunde omni falsarum literarum utilitate & beneficio sunt priuandi, & si malitia aut per fraudem in illis supprimunt veritatem, aut falsum expresserint, non autem si ex simplicitate id ipsum fecerint, & dummodo alioquin non expressa falsitate, vel non tacita veritate, literae fuissent concessae, non aliter. *f* Sed ita demum clericus falsarius, per ecclesiasticum iudicem degradatus, seculari curiae puniendus tradi debet, ut ecclesia intercedat pro eo efficaciter, ut citra mortis periculum, in eum sententiam moderetur, *g* vel iudex ecclesiasticus tale in perpetuum carcerem damnabit, ad agendam poenitentiam in pane doloris, & aqua angustiae, ut commissa defleat, & deflenda iterum non committat. *h*

SCHOLIA,

a c. si episcopus, 7. §. odist.

b c. ad

b c. ad audientiam, 3. de crim. falsi caracte- A
 ris porro iniustio, nō debet fieri in facie, sed
 in manibus, suris, vel alia parte corporis. l.
 si quis in metallum, ubi ratio. C. de pœn.
 inurebantur fabricensibus, & tyronibus
 olim Roma stigmata, id est, quedam nota
 publica, & signum brachii, ut illo saltem
 modo possent latitantes agnosci, l. 3. de fa-
 bricensibus. libr. 11. C. ut. 9. Solebat & in-
 iuri nota & litera K. frontibus calumniat- B
 orum Roma, ut ait Cicero pro Roscio A-
 merino, ex lege Rhenmia, ad quod allude-
 re videtur Papi. in l. quasi sum scio, 13. de
 test. P. dum ait, quasi sum fuisse, an iudiciis
 publicis calumnie causa damnatis ex lege
 Rhenmia, dicere testimonium liceret. cum
 lege illa non prohiberetur expresso, & re-
 spondet ad iudicantium officium pertine-
 re, eius quoque testium fidem, quod inte-
 gra frontis homo dixerit, perpendere. Ca- C
 terū pœna hac iniustionis characteris non
 debet insigi vel inuri ab ecclesiasticis per-
 sonis, vel ex earum sententia, cum in defa-
 cilis sequatur sanguinis missio, cuius effu-
 sio est illis omnino interdicta. c. sententiam,
 ne cler. vel monach. secul. neg. se immisceat,
 sicque & notat glo. ad d. c. ad audientiam,
 vide que de characteris seu stigmatū inu-
 stione diximus. lib. 3. 1. synag. c. 35.
 c. Ista pœna fuerunt constituta aduersus fal- D
 sarios in c. ad falsarios, 7. de crim. falsi,
 & de degradatione agitur, in c. nouimus,
 de verb. signifi. apud Greg.
 d. l. 1. §. fin. ad leg. Cornel. de falsi. Pandect. l.
 ubi falsi, 22. C. eod. tit. capitale porro
 supplicium imponi debere falsariis tatum
 explicauit Leo imperator nouell. 77. de
 pœna falsariorum, si falsum commissum
 fuerit in negotio, quod accusato probatum
 penam mortis irroget, verum hodie in a- E
 liis quibusdam quoque suspendio iudica-
 tur falsitas digna.
 e. hec & sequentia, in d. c. ad falsarios, §.
 si. de crimin. falsi. explico, qui utuntur lite-
 ris falsis ab aliis impetratis, tanquam con-
 cessis & prodentibus a summo pontifice,

pœna hac imponitur. Ita & maiori ani-
 maduersione digni, qui falsis rescriptioni-
 bus principis vel summi pontificis utuntur,
 nisi qui usus fuerit, dicat se ab alio traden-
 te deceptum, & docuerit, a quo acceperit,
 l. maiorem, 4. ad l. Cornel. de falsi. P. simile
 est, si quis utatur falsis constitutionibus,
 tanquam a principe editis, lege enim Cor-
 nelia de falsis ei ideo aqua & igni interdi-
 citur. l. si. ad leg. Cornel. de falsi. Pan. Sic &
 Vlpian. in l. qui nomine pratoris, 25. eod.
 tit. P. qui nomine pratoris literas falsas
 reddidisse, edictumve falsum proposuisse
 dicitur, ex causa actione in factū tene-
 tur pœnali, quanquam lege Cornelia
 reus sit.

f qui utuntur falsis literis, & qui eas impe-
 trant, vel curant impetrari, falsi crimine
 puniuntur. d. c. ad falsarios, §. si. de crim.
 falsi. Caterū distinguitur in vicibus, nō
 illi, qui utuntur, ipsi etiam falsum commi-
 serint, an nō, nam qui falsum fecerint non
 ideo euadunt accusationem falsi, quod ne-
 gent se illis usos vel uti velle. Et illis tatum
 prodest instrumētū falsi usu abstinere, qui
 non ipsi falsi machinatores esse dicuntur, &
 quos periculo solus usus obstrinxerit, non
 alius, l. si falsos, 8. C. ad l. Cornel. de falsi. le-
 gimus & ordine decurionum motum ad-
 uocatum per decennium, qui falsum instru-
 mentum cognoscente iudice recitasset, &
 plebeium eadem de causa exilio punitum
 temporaneo, in l. falsi nominis 13. §. 1. ad
 leg. Cornel. de falsi. P. ob recitatum tamen
 falsum non dicemus infamē, eo quod non
 pro recitato, sed pro facto falso, lege Corne-
 lia quis damnatur, d. l. falsi nominis.

g in d. c. ad falsarios, §. si. de crim. falsi. &
 c. dura, 4. eod.

h d. c. ad falsarios, §. fin. atque in c. dura,
 4. §. fin. eod. tit. sub pœna excommunicati-
 onis, a qua quis ab alio quam a summo
 pontifice nō absoluitur, excepto mortis ar-
 ticulo, precipitur, ut si quis falsas literas se
 habere cognoscat, illas intra 20. dies vel de-
 struat, vel resignet.

- i Ignorantia releuat aliquando in totum a pœna, interdum pro parte. l. 3. C. de his qui sibi adscrib. libr. 9. tit. 23. Et in omnibus grauius malitia quam ignorantia puni- tur, d. c. ad falsariorum, & ca. super literis, 20. de rescript. Scientia inspicitur, & ideo qui, postquam literas falsas esse cognouit, illis non est usus, reus non est. ca. accedens, 8. de crimin. fals. facit dictum. ca. dura. 4. eod. tit. cum alioquin excusetur ignorantia facti. ca. inter dilectos, de excess. prala- tor. l. regula. §. 1. de iur. & fac. ignor. 8. c. 1. & 2. & constitutio. in Sex. cum similib. crassa tamen & supina ignorantia non excusaret. d. c. 1. de constitutio. l. si fideiussor, manda. P.
- k d. c. ad falsariorum, §. fin.
- l c. olim ex literis, 25. de rescript.
- m ut explicatur in ca. super literis, 20. de re- script. Simplicitati subuenitur, ut in ca. 3. de consecrat. distinct. 21. c. cum uniuersorum, de rerum permutat. quemadmodum contra, malitius hominum non est indul- gendum, l. in fundo, de rei vend. P.
- n in c. nouimus, 7. de verb. signif.
- o d. ca. nouimus, §. fin. & hæc est pœna hu- manior quam sit imposta per cap. ad fal- sariorum, de crimine falsi.

CAP. VII.

- 1 De pœna falsi in re, commissi in moneta,
- 2 In corruptione iudicis.
- 3 Suppositione partus.
- 4 Falsarum mensurarum.
- 5 In vicariatu.
- 6 In alchymia,

- 1 Qui falsæ monetæ reus est, † capitali supplicio in foro seculari subiicitur, a in ecclesiastico, maledictione dignus est, & qui fabricat, qui emit extra regnum, & importat & expendit scienter, excommu- nicationis sententia innodatur, referuata solo summo pontifici absolutione, vel al- teri in mortis tantum articulo. b
- 2 Qui corrumpit iudicē, † ad tempus re- legatur referuatis bonis. c

Partus suppositi pœna † capitalis. d
Qui iustas mensuras † & iusta pondera causa lucri mutare præsumserit, 30. dies in pane & aqua pœnitere debet, e iure ci- uili tamen grauius punitur. f

Vicarii † qui personis fide & sacramen- to obligati sunt, ut seruiant pro illis in Ec- clesia, si personarum sibi falso assumentes, contra personas se erexerint, & super hoc in iure confessi fuerint aut conuicti, de ce- tero in eodem episcopatu ad officii exte- cutionem non debent admitti. g

Alchymista, † quamuis verbis dissimu- lent falsitatem quam faciūt, confingentes aurum vel argentum sophistica transmu- tatione, qui ita aurum vel argentum fecerint, vel fieri secuto facto mandauerint, vel ad hoc scienter, dum id fieret, facienti- bus ministrauerint, aut scienter auro vel argento vsi fuerint vendendo vel dando in solutum, debent damnari tantundem auri vel argenti veri, quantum fuerit Al- chymicum, pauperibus dare, suntque per- petuæ infamiae nota respersi, qui illud au- rum vel argētum chymicum fecerint, aut eo vsi fuerint scienter, quive ex eo cude- rint fecerintque cudi pecuniam, & insu- per præter dictas pœnas, si sint clerici, pri- uantur beneficiis habitis, & profusus ad ha- benda redduntur inhabiles. Et si non ha- beant unde prædictas pœnas, possint pro- pter inopiam soluere, debent carcere vel alia corporali coercitione castigari. b

SCHOLIA.

- a Sic Vlpian. in l. quicumque, 8. ad l. Cornel. de fals. P. quicumque nummos aureos partim raserit, partim tinxerit, si qui- dem liberi sunt, ad bestias dari, si serui, summo supplicio affici debent. & in l. lex. Corn. 9. eo. tit. l. Corn. cauetur, ut qui in aurum vitii quid addiderit, qui argenteos nūmos adulterinos stauerit, falsi crimine teneatur, & sequitur. §. eadē pœna & his, eadē pœna quoq, afficitur is, qui cum pro- hibere tale quid posset, non prohibuit, & eadem

eadem lege exprimitur, ne quis nummos A
stanneos, plumbeos emere vendere au-
deat dolo malo. Et in l. 1. C. de falsa mone.
falsam monetam cudentes, et ministerium
præbentes, capitali supplicio damnantur,
et domus, in qua crimen admissum est,
si seculo adiudicanda venit, si eius dominus
cum non potuerit ignorare, non detexerit,
atque in leg. 2. eius tituli. C. solidorum et
monete adulter flammæ exustionibus
damnandus dicitur. In Gallia quoque, ut B
plerumque, adulterans monetam aqua bul-
liente, mixta cum oleo suffocatur, vidi
aliquando Tholose extra has pœnas ali-
quem nobilem capite truncatum. Pius 5.
Papa constituit. 1115. incipiente, cum nihil
magis, in Bullario Cherubini, statuit, 3.
Novembris 170. ton dentes monetam ar-
genteam aut auream, ultimo etiam suppli-
cio afficiendos in cunctis locis subiectionis
ecclesie Romanae.

b in extrauag. Ioannis 22. unica de crimi-
ne falsi expositor et dispensator. sciens, eius-
dem falsæ monetæ eadē pœna tenetur qua
falsarius, non secus quam qui falsis vitur
instrumentis, in l. 2. et 3. de fide instrum.
C. l. qui falsos, ad l. Cornel. de fals.

c l. qui duobus, 23. §. fin. ad leg. Cornel. de
fals. P.

d l. 1. C. eod. tit.

e c. 2. de emtio.

f nam ultra dupli condemnatione, quanti-
tares erit, sunt in insulam relegandi, qui
falsam pondera et mensuras, l. penult. ad
leg. Cornel. de fals. P. l.annonam, 6. de ex-
traord. criminib. lib. 47. P. tit. 1. aut extra
ordinem pro modo admissi puniendi. l. in
dardanarios, de pœnit. P. Tenetur et ea-
dem pœna, qui falso pondere aut mensura
falsa vitur sciens prudens, leg. arbitrio,
§. adeo, de dolo. P. l. hodie, §. si venditor, ad
l. Cornel. de fals. P.

g ca. illud etiam, de vicariis 6. de excessibus
prelat. libr. 5. tit. 31. iunge, cap. tuarum,
de privileg.

h ista est constitutio extrauagans Ioan. 22.

posita in cap. unic. de crimine falsi, libr. 5.
communium extrauagantium, vide et de
hoc chymistarum materia Diuum Tho-
mam, 2. 2. quæstio. 77. articulo 2. ad pri-
mum argumentum, et ibidem Caietanum,
num chymista peccet, et late Chassaneum
in catalogo gloria mundi, parte 11. con-
sideratio. 40.

DE SORTILEGIIS. TITVLVS XII.

a Tractatur de sortilegiis, lib. 5. decretal. tit. 21. et
in decreto 26. q. 1. 2. 3. 4. et 5. et ca. non licet, 26.
q. 7. et titulo, de maleficiis et mathematicis, libr.
9. C. tit. 18. et libr. 60. Basilicorum, tit. 39. et Leo-
nis nouella 65. de incantatorum pœna, et apud
nos, lib. 34. syntag. c. 14. et 15.

CAPVT I.

Sortilegium et sortilegi, magi, et incan-
tatores qui.

SORTILEGIUM pro omni specie diuina-
tionis impietatisve aut vanitatis magi-
cæ capitur, quæ simul prohibentur. a At
proprie sortilegi sunt dicti, b qui sub no-
mine fictæ religionis, per quasdam quas
sanctorum sortes vocant, diuinationis scien-
tiam profitentur, aut per quarumcunque
scripturarum inspectionem, futura pro-
mittunt. c Sunt autem maiorum diuinationi-
um species prohibita, quæ ad supersti-
tionem vel idololatriam, vel ad dæmonis
cultum inducunt expresse vel tacite, aru-
spicia, auguria, ligaturæ, characteres, ob-
seruationes superstitiosæ, natiuitatum spe-
culationes, incantationes, sortilegia, quæ
interdum impietatem puram, interdum
hæresin, interdum homicidia, aliaque cri-
mina coniuncta habent, et proinde diuer-
si fori censentur, vel episcopalis et inquisi-
torum fidei, aliquando solius episcopi, ali-
quando secularis iudicis. d

SCHOLIA.

a ut in titulo de sortilegiis. Plinius vocat et-
iam sortilegia, lib. 28. c. 4. omnes maiorum
vanas obseruationes, et hodie etiam omnes
Gggg